

Kirja-arviot

STEVEN J. BRAMS & PETER C. FISHBURN: **Approval Voting**. Birkhäuser Boston Inc.: Boston 1983, xix + 199 s.

Vuonna 1978 Steven J. Brams ja Peter C. Fishburn julkaisivat *American Political Science Review*'ssa artikkelin, jossa esiteltiin uusi äänestysmenetelmä, hyväksymisäänestys. Se esiteltiin tuossa artikkelissa vaihtoehtona käytössä oleville yksinkertaisille, järjestykseen perustumattomille menettelyille (simple non-ranked systems), joista tunnetuimpia ovat henkilö- ja -ääni periaatteeseen perustuvat pluraliteettimenetelmä sekä pluraliteetikarsintamenetelmä. Näissä menettelyissä äänestäjän ehdokkaita koskevat käsitykset pääsevät esiin ainoastaan yhden ehdokkaan osalta, ts. äänestäjän odotetaan ilmoittavan, ketä ehdokkaista hän pitää parhaana. Järjestyksiin perustuvissa menetelmissä taas äänestäjän vastattavaksi asetettu kysymys kuuluu: mihin paremmuusjärjestykseen asetet ehdokkaat? Työläytensä vuoksi näitä menettelyjä käytetään verraten harvoin, mutta esim. pienien äänestäjämäärien ollessa kyseessä (komiteoissa, työryhmissä tms.) järjestykseen perustuvia menettelyjä voitaisiin toki periaatteessa käyttää.

Hyväksymisäänestys on siis lähinnä henkilö- ja -ääni periaatteeseen perustuvien menettelyjen vaihtoehto. Steven Brams on sattuvasti kuvannut hyväksymisäänestystä eräässä artikkelissaan periaatteen »henkilö ja n ääntä» mukaiseksi menettelyksi. Hyväksymisäänestyksessä nimittäin kukin äänestäjä saa antaa äänen niin monelle ehdokkaalle kuin haluaa kuitenkin niin, että kunkin ehdokkaan kohdalla hän voi antaa joko yhden tai ei yhtään ääntä. Hyväksymisäänestyksessä voittajaksi julistetaan se ehdokas, joka on saanut eniten ääniä (hyväksymisiä). Voittajalle voidaan antaa luonteva tulkinta: se ehdokkaista, jonka useimmat äänestäjät hyväksyvät, on voittaja.

Hyväksymisäänestyksen historia on lyhyt. Bramsin ja Fishburnin teoksen esipuheesta

käy ilmi, että vuoden 1976 aikana useat henkilöt keksivät menettelyn perusidean toisistaan riippumatta. Ilmeistä on, että hyväksymisäänestys kuuluu niihin suhteellisen harvinaisiin yhteiskuntatieteellisiin keksintöihin, joiden »on pakko» tulla tehdyksi sen vuoksi, että tieteenalan kehitys on saavuttanut tietyn vaiheen. 1970-luvun keskivaiheilla äänestysmenettelyjen tutkimus oli yksi harvoista selvästi kumulatiivisesti kehittyvistä yhteiskuntatieteen ja erityisesti valtio-opin aloista. Saavutetut tulokset viittasivat selvästi siihen suuntaan, että henkilö- ja -ääni menettelyt eivät tuo riittävästi esiin äänestäjien käsityksiä vaihtoehtoista. Toisaalta kardinaaliutiliteettien käyttö olisi selvästi epärealistista. Paremmuusjärjestysten käsittelykin tuottaa vaikeuksia paitsi äänestyskopissa myös äänen laskennassa ja tuloksen mielekkyyden tulkinnassa. Tarvitaan siis menettely, joka antaa äänestäjälle mahdollisuuden paitsi positiiviseen myös negatiiviseen äänestämiseen. Hyväksymisäänestys tarjoaa mahdollisuuden tähän non-ranking systeemien puitteissa pysyen. On huomattava, ettei preferenssien ilmaisuvoiman lisäys tapahdu kuitenkaan kustannuksitta: hyväksymisäänestyksessä ei voi ilmaista hyväksytyjen vaihtoehtojen keskinäistä paremmuusjärjestystä.

Paitsi henkilö- ja -ääni periaatteeseen perustuvia menettelyjä käytetään mm. Irlannissa ja Australiassa Haren systeemin eli single preferential vote — menetelmän nimellä kulkevaa menettelyä. Brams ja Fishburn osoittavat kirjassaan hyväksymisäänestyksen olevan ominaisuuksiltaan parempi kuin mainittu menettely, joten hyväksymisäänestys pärjää toki vertailussa ranking-systeemeihinkin nähden. Luonnollisesti johtopäätöksen vakuuttavuus riippuu siitä, mitä ominaisuuksia menettelyissä on tarkasteltu. Keskeistä osaa Bramsin ja Fishburnin teoksessa näyttelevät strategiset ja implementointiin liittyvät ominaisuudet.

Edellisillä tarkoitetaan sitä, missä määrin menettelyt kannustavat äänestäjiä paljastamaan todelliset käsityksensä ehdokkaista. On tietenkin selvää, että äänestämisen perusidealta putoaa pohja, jos menettely, jota äänestyksessä käytetään, kannustaa äänestäjiä äänestämään sellaisia vaihtoehtoja tai ehdokkaita, joita he eivät pidä parhaana. On myös todennäköistä, että mikäli menettelyt sisältävät »epärehellistä» preferenssien paljastamista koskevia kannustimia, muut ominaisuudet, joita kuvittelemme menettelyillä olevan, saattavat kääntyä toisiksi kuin »rehellisen» käyttäytymisen perusteella voidaan odottaa. Näin ollen strategiset ominaisuudet ovat erittäin tärkeä osa äänestysmenettelyjen arviointia.

Brams ja Fishburn osoittavat, että hyväksymisäänestys rohkaisee »rehellistä», ts. preferenssien mukaista, äänestämistä milloin äänestäjien preferenssit ovat kaksi- tai kolmiluokkaisia. Tässä suhteessa hyväksymisäänestys on strategiavapaampi kuin muut non-ranking systeemit.

Toinen strategiaominaisuuksiin liittyvä teoreettinen aspekti, josta Brams ja Fishburn tarkastelevat hyväksymisäänestystä, on se, miten hyvin menettely takaa mahdollisen Condorcet-voittajan valinnan. Tunnetusti sen paremmin pluraliteetti- kuin pluraliteettikarsintamenettelykään eivät sinänsä takaa Condorcet-voittajan valintaa. Kysymys kuuluukin: miten todennäköistä on, että Condorcet-voittaja jää valitsematta, kun äänestäjät käyttäytyvät »järkevällä» tavalla? Jos järkevyydellä tarkoitetaan sitä, että äänestäjät käyttävät vain ei-dominoituja äänestysstrategioita, niin Bramsin ja Fishburnin vastaus on seuraava: sellaisten äänestysmenettelyjen joukossa, joille on ominaista se, että äänestäjä saa äänestää tiettyä määrää vaihtoehtoja (so. yksinkertaisten menettelyjen joukossa), hyväksymisäänestys on ainoa, joka mahdollistaa aina Condorcet-voittajan valinnan, jos äänestäjät ovat rehellisiä ja sanotussa mielessä järkeviä äänestyksissään. Tulos on tiettyssä katsannossa heikko ja toisessa taas vahva. Heikko se on siinä mielessä, että se sanoo olevan mahdollista, että Condorcet-voittaja valitaan rehellisen äänestämisen tuloksena. Se ei siis sano, että Condorcet-voittaja välttämättä tulisi valituksi. Vahva tulos taas on

siinä mielessä, että sen mukaan hyväksymisäänestyksessä sopusointu vallitsee kahden hyvyyskriteerin välillä: toisaalta sen, että saadaan selville, mitä äänestäjät vaihtoehtoja todella ajattelevat (rehellinen ts. preferenssien mukainen äänestäminen) ja Condorcet'n voittokriteerin välillä. Tällaista sopusointua ei vallitse muiden yksinkertaisten äänestysmenettelyjen kohdalla.

Brams ja Fishburnin teos on motivaatioltaan selvästi poliittolinen. Se ei sisällä kovin paljon formaalista esitys- ja argumentointitapaa, vaan tukeutuu laajasti esimerkkiaineistoon Yhdysvaltain poliittisesta järjestelmästä. Teos sisältää toki teoreemoja, täsmällisiä määritelmiä ja kaavoja, mutta pääosin teksti on nopealukuista ja formaaliseen esitystapaan tottumattomallekin ymmärrettävää. Esitystavan helppolukuisuus selittyikin tekijäin pyrkimyksellä esitellä hyväksymisäänestys varteenotettava vaihtoehtona käytössä oleville menettelyille. Erityisen lupaavana sovellutuskohteena Brams ja Fishburn pitävät Yhdysvaltain presidentin vaaleja ja varsinkin esivaaleja, mutta myös muissa yhteyksissä tekijät näkevät menettelyllä olevan selviä etuja puolellaan. Tietävästi hyväksymisäänestyksen käyttöä harkitaan yleisissä vaaleissa mm. New Hampshiren osavaltiossa. Toistaiseksi sen soveltamiseen on menty vasta eräiden yhdistysten (mm. The Econometric Society) ja järjestöjen henkilövaaleissa. Yhdysvalloissa hyväksymisäänestys on herättänyt vilkasta keskustelua politiologien piirissä. Yleensä hyväksymisäänestyksen vastustajat ovat joko arvostelleet menettelyn sallimia strategisen äänestämisen mahdollisuuksia (mm. Richard G. Niemi) tai sitten pelänneet menettelyn tuhoavan kaksipuoluejärjestelmän (William H. Riker). Keskustelu on joka tapauksessa kesken, ja voidaan olettaa sen vielä jatkuvan lähitulevaisuudessa. Sellaiselle politiologille, joka on kiinnostunut tärkeän demokraattisen instituution, äänestämisen problematiikasta, Bramsin ja Fishburnin teos on ensiarvoisen tärkeä lähde. Sitä voi myös suositella kurssikirjaksi pitemmälle ehtineille opiskelijoille. Teos nimittäin kattaa paitsi hyväksymisäänestyksen myös muut yksinkertaiset äänestysmenettelyt.

Hannu Nurmi

FRANCESCO ALBERONI: **Förälskelse och kärlek**. Bokförlaget Korpen, Göteborg 1982. 133 s.

Politiikan tutkija tapaa askarrella sfääreissä, joista yksilösubjekti puuttuu. Viimeaikaiset merkit viittaavat kuitenkin siihen, että kiinnostus esimerkiksi politiikan psykodynaamisiin perusteisiin tai keskeisiin poliittisiin persoonallisuuksiin on lisääntymässä. Italialaisen Francesco Alberonin teos saattaa olla eräs mahdollinen sillanrakentaja politiikan tutkijoiden suunnatessa uudelleen kiinnostustaan.

Alberoni pohjaa teoksessaan eksistentiaaliseen, psykoanalyttiseen ja poststruktuurialistiseen ajatteluun. Teos on essee ennen kaikkea rakastumisesta ja rakastuneisuudesta (förälskelse, innamoramento) ymmärrettynä »kahden hengen joukkoliikkeen» alkuvaiheeksi. Tämän joukkoliikkeen institutionalisoituneella muodolla rakkautella (kärlek, amore) on teoksessa toissijainen asema. Poliitiikan tutkijan kannalta teoksen tekee kiinnostavaksi sen rikas metaforiikka, ne monet analogiat, joita tekijä vetää yhtäältä laajemmista joukkoliikkeistä tarkastelemaansa kahden hengen joukkoliikkeen, toisaalta tarkastelemastaan joukkoliikkeestä laajempiin liikkeisiin. Alberoni kiinnittää lisäksi huomiota kahden hengen joukkoliikkeen asettamiin haasteisiin kielen ja vallan suhteisiin ankkuroituneille yhteiskunnan instituutioille.

Alberonin rakastumisesta ja rakastuneisuudesta kahden hengen joukkoliikkeen alkuna esittämä soveltuu analogisesti kaikkien joukkoliikkeiden tarkasteluun. Alkuvaiheessa on kysymys »depressiivisestä ylikuormituksesta» ja sen kirvoittamasta heittäytymisestä merkityksen ja mielekkyyden etsintään olemassaololle. Lähtökohtana on etsijän kokemus siitä, ettei hänellä ole juuri muuta menetettävää kuin kahleensa, se arkielämän ikävyys, joka häntä sitoo. Tästä kokemuksesta kumpuaa viha ja halveksunta omaa itseä kohtaan, viha omasta elämänvalheesta pontimena emansipatoriselle pyrkimykselle oman olemassaolon perusteiden mullistukseen, mikäli etsintä tapaa toisen, joka on etsijän lailla altis löytämään kohteen diffuusina kehkeytyneelle kaipaukselleen.

Kahden hengen joukkoliike muodostuu, jos kaksi eksistentiaalistista elämänprojektia tavoitteenaan tyhjyyden korvaaminen täyteydellä edes jossakin määrin alustavasti sovitutvat yhteen. Kohtaloa, tragiikkaa, eksistentiaalistisia valintoja ei kuitenkaan yhteiskunnan instituutioiden paineen vuoksi voida välttää. Koska kahden eksistentiaalistisen projektin kosketus toisiinsa uhkaa olemassa olevien sitoutumusten ja velvollisuuksien täyttämistä ja siksi yhteiskunnan eritasoisten epävirallisten ja virallisten instituutioiden perusteita, instituutiot reagoivat väkivallalla: paheksunnalla, profanisoinnilla, pelottelulla tai pyrkimyksillä sopeuttaa terapeutisesti entiseen. Nykyisissä valistuneissa länsimaissa tulevat luonnollisesti harvoin kysymykseen sellaiset klassiset tragediat kuin Tristanin ja Isolden, Romeon ja Julian, Abélardin ja Héloïsen tai Stendahlin Punaisen ja mustan tragediat. Sen sijaan Wertherin ja Lotten tragedioita näytellään meidänkin päivinämmä.

Instituutioiden väkivalta kahden hengen joukkoliikettä kohtaan on sitä julmempaa, mitä epäsovinnaisempana joukkoliike etsii tietään, mitä ehdottomammin joukkoliike asettaa vallitsevat arvot kyseenalaisiksi. Kummankin osapuolen tiukka sitoutuminen toisaalle tai muiden riippuvuus heistä enakoivat ankaria tukahduttamispyrkimyksiä.

Instituutioiden väkivalta kahden hengen joukkoliikettä kohtaan aiheuttaa perusdilemman: osapuolten on valittava, joko-tai. Tästä kehittyvä eksistentiaalistisia projektejaan muotoilevien ja niitä yhteen sovittamaan pyrkivien ontologinen ahdistus. Yhtäällä odottaa riskitön, tuttu ja turvallinen entisyys hairahtuneen paluuta arkisiin kaarvoihin, toisaalla instituutioiden tuomitsema ja epävarma lupaus kosketuksesta kaikkien toiveiden toteutumiseen, lupaus keskipisteen ja mielekkyyden saamisesta olemassaololle toisesta, jonka eksistentiaalistiseen projektiin mieli oman projektinsa yhdistää. Valinta on Alberonin mukaan paradoksaalisesti sitä vaikeampi ja tuloksiltaan sitä epävarmempi, mitä enemmän uusi ja tuntematon näyttäisi tarjoavan, mitä arvokkaammalta näyttää lupaus sulautumisesta yhteen sen ainutlaatuisen ja korvaamattoman toisen kanssa, joka projektissa näyttelee pääroolia.

Alberonin tarkastelun kohteena on myös kahden hengen joukkoliikkeen elämänkaari. Elämänkaaren ensi vaiheena on *alkuvaihe*, jonka käsittelyyn Alberoni käyttää pääosan teoksestaan. Alkuvaiheessa kaikki näyttää olevan käden ulottuvilla, aika ja paikka katoavat, ja kummankin osapuolen eksistentiaalinen projekti alkaa kehkeytyä keskipisteensä, toisen, ympärille. Kahden hengen joukkoliike synnyttää oman semiotiikkansa, oman symboliikkansa, oman diskursinsa ja oman sakraliteettinsa. Tämä johtuu jo yksinomaan siitä, etteivät yhteiskunnan instituutioiden yhtäällä kaupallisesti romantisoivat, toisaalla kaupallisesti pornografisoivat diskurssit sovellu kahden hengen joukkoliikkeen tarkoituksiin.

Kahden hengen joukkoliikkeen kumpikin osapuoli etsii liikkeen alkuvaiheessa täydellistä yhteisyyttä toisen kanssa, jonka jokainen ominaisuus korostuu arvoista suurimpana erottaen hänet kaikista muista ja tehden hänet korvaamattomaksi. Joukkoliike kohtaa jo alkuvaiheessaan kahden kriteerin haasteet: totuuskriteerin ja vastavuoroisuus-kriteerin. Totuus-kriteerin mukaan projektiaan toteuttavan täytyy voida avautua historiaansa myöten toiselle voittaen oman pelkonsa siitä, että näin alistaa itsensä toisen valtaan. Ilman totuudellisuutta ei synny luottamusta. Totuudellisuuden edellytyksenä on myös kohtuullinen annos itsetuntemusta. Vastavuoroisuus-kriteerin mukaan kummankin osapuolen tulee olla halukas muuttamaan sisäisesti joukkoliikkeen vaatimusten mukaan sekä muuttamaan myös ulkoista elämänasetelmaansa sekä julkisessa että yksityisessä elämässä. Ellei jompi kumpi tai kumpikaan avaudu riittävästi toiselle eikä katkaise riittävästi välejä entiseen, kaksi eksistentiaalistista elämänprojektia osoittautuvat toistensa kanssa sovittamattoman ristiriitaisiksi, ajaututaan umpikujaan, ja kahden hengen joukkoliike hajoaa.

Jos kahden hengen joukkoliikkeessä syntyneet ristiriidat osoittautuvat sovitettaviksi, osapuolten välille muodostuu *sopimus*: suuremman tai pienemmän kamppailun jälkeen kumpikin luopuu joistakin toista koskevista toiveistaan ja lakkaa tavoittelemasta sitä mitä toinen ei voi hänelle suoda. Sopimuksesta alkaa kahden hengen joukkoliikkeen institutionalisoituminen. Kumpikin osapuoli

on tällöin rajoittanut projektiaan ottamalla umpikujien välttämiseksi huomioon toisen projektin hänen projektilleen tarjoamat reaaliset mahdollisuudet.

»Rakkaus» on nimi, jonka Alberoni antaa vasta täysin *institutionalisoituneelle* kahden hengen joukkoliikkeelle. Parhaassa tapauksessa institutionalisoitumista luonnehtii yhtäältä se, että joukkoliikkeen alkuvaiheen kosketus mahdollisuuksien rajattomuuteen on symbolisesti vakiinnutettu, toisaalta se, että alkuvaihetta jatkuvasti käytännössä uusinnetaan: osapuolet löytävät alinomaan uudelleen toisensa. Institutionalisoitumiseen kätkeytyy kuitenkin kivettymisen ja sitä kautta epäonnistumisen uhka. Jos joukkoliikkeen loppu on yksipuolinen, sen silläkin osapuolella, jonka mielessä arvot eivät ole ehtyneet, on psyykkisen kuoleman välttämisen mahdollisuus sublimatiivista tietä. Sama pelastus on tarjolla silloin, jos joukkoliike hajoaa julman sattuman kautta.

Alberonin tarkastelun kohteena on myös laajempien joukkoliikkeiden suhtautuminen kahden hengen joukkoliikkeeseen sekä kahden hengen joukkoliikkeen asema laajempien joukkoliikkeiden eri vaiheissa. Kirjoittajan mukaan yhtä lailla länsimaiset uskonnot, marxisit kuin feminismitkin suhtautuvat kahden hengen joukkoliikkeeseen karsaasti. Kahden hengen joukkoliike on toisinajatteleva haaste laajempien joukkoliikkeiden keskipisteille, subjekteille: jumalalle, luokalle ja puolueelle tai sisarten yhteisyydelle. Kahden hengen joukkoliikkeen keskipistehän on kummallekin sen osapuolelle liikkeen toinen osapuoli. Alberoni katsoo, että laajemmat joukkoliikkeet voivat silti alkuvaiheissaan sekä toisaalta juuri ennen ehtymistään tarjota kasvualustaa kahden hengen joukkoliikkeille. Parit projisoivat hallussaan olevaa psyykkistä energiaa laajemman liikkeen käyttövoimaksi tai toisaalta säilövät nostalgisesti kahden hengen joukkoliikkeeseensä laajemman liikkeen kukoistuskauten muistot. Voimassaan oleva laajempi joukkoliike sen sijaan vaatii solidaarisuutta vain itselleen ja tukahduttaa piirissään syntyneet kahden hengen joukkoliikkeet tai sopeuttaa ne omiin tarkoituksiinsa.

Kahden hengen joukkoliike on siis sekä toivolle että epävarmuudelle rakennettu.

Tämän osoittamisessa on Alberonin suurin ansio, politiikan tutkimuksen kannalta varsinkin siinä määrin kuin hänen päätelmänsä voidaan yleistää koskemaan laajempiakin joukkoliikkeitä. Kaikkien joukkoliikkeiden viettiekonomiset psykodynaamiset käyttövoimat lienevätkin suuressa määrin samat.

Alberoni päättää teoksensa ajatukseen, että kahden hengen joukkoliikkeeseen kätkeytyy koko länsimaisen metafysiikan perustava unelma. Tekijän mukaan tietoisuus tästä on kristalloitunut surullista kyllä vasta nyttemmin kun kahden hengen joukkoliikkeiden Minervan pöllö on jo auringonlaskua ennakoivalla lennollaan.

Pertti Ahonen

SAMUEL P. HUNTINGTON: **American Politics: The Promise of Disharmony.** The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1981, 303 s.

Samuel P. Huntington uskoo vahvasti Amerikkaan. Kun hän aloittaa käsillä olevan kirjansa ylistämällä kuusikymmenluvun lopun amerikkalaista opiskelijaliikkehdintää, lukijan ensimmäinen reaktio on hämmästys: olisiko Vietnamin sodan haukka, tiukan linjan oikeistolainen ja ulkopoliittinen ristiretkipolitiikan tukija vaihtamassa vanhoilla päivillään asenteitaan? Moisen ajatuksen heittää kuitenkin hetimiten syrjään, ja alkaa pohtia toista mahdollisuutta: pilaileeko hän eräiden lukijoidensa kustannuksella, onko kyseessä esimerkki hänen tavastaan hakea vastausta ongelmiin pyöräyttämällä ne nurinniskoin, vai ehkä yhdistelmä kummastakin? Nyt olemme jo hieman vakavammalla pohjalla — mutta vaikka Huntington on huumorintajuinen mies, on hän nyt varsin vakavissaan. Hän uskoo maahansa niin lujasti, ettei suostu näkemään kuusikymmenluvun amerikkalaisten levottomuuksien päävirrassa mitään pohjimmaltaan »epäamerikkalaista» — ainoastaan vaatimuksen paluusta amerikkalaisten poliittisten ihanteiden tinkimättömään noudattamiseen. Ja niinpä lukija pian tapaakin itsensä ihmettelemässä omaa hämmästymistään, sillä tietenkin Huntingtonin pitää ke-

hua kuusikymmenluvun radikaaleja — eikä ainoastaan selittääkseen asiat parhain päin. Poliittiset idealistithan on lopultakin veistetty samasta puusta, ja niinpä isoimmat riidat tapellaan ikään kuin perhepiirissä. Ideologi Huntingtonin aatteellisena vastakohtana eivät suinkaan ole olleet hänen poliittiset verivihollisensa kuusikymmenluvun kuohuista, vaikka näille hän symboloi akateemisen maailman syyllisyyttä Vietnamin sotaan. Huntingtonin vastakohta on tietenkin tyyppillinen valtapoliittinen realisti, malliesimerkkinä George F. Kennan. Yhdessä Hans J. Morgenthauin kanssa Kennan on johdonmukaisesti vastustanut Yhdysvaltain ulkopoliittikan käsittämistä lähetystehtäviksi, samaten kuin amerikkalaisten sekaantumista Vietnamin sotaan. Mutta samalla Kennanin epäidealistsuus on ollut kokonaisvaltaista: hän ei ole esimerkiksi salannut vastenmielisyyttään poliittisen demokratian soveltamiseen Yhdysvaltain kaltaisissa suurissa valtioissa. Kennanin mielestä demokratia sopisi vain pieniin valtioihin, ja suurissa se pitäisi korvata meritokratialla (esimerkiksi George Urbanin tekemä Kennanin haastattelu *Encounter*issa syyskuussa 1976). Kennanin haluttomuus hyväksyä Yhdysvaltain ulkopoliittista ristiretkeilyä joutuukin pitkälti siitä, ettei hänen mielestään lännen demokraattisilla päämailla ole mitään hyödyllistä vietävää. Puritaanisena moralistina Kennan pistää esimerkiksi miehilyvällä merkille nuorison räävittömyyksien, yleisen väkivaltaisuuksien ja kaiken maailman pornoluolien puuttumisen Neuvostoliitosta ja Itä-Euroopasta.

Niinpä on lopultakin täysin luonnollista, että rajuihin hyökkäyksiin kuusikymmenluvun opiskelijakapinallisia vastaan kirjoitti juuri Kennan, suomeksikin ilmestyneellä teoksellaan *Demokratia ja ylioppilasvasemisto* (WSOY 1972) — ja että Huntington päätti kirjoittaa heidän puolustuksensa. Kaikki tämä on tietenkin toivottoman paradoksaalista: Kennanhan on se hyvien voimien edustaja ja Huntington pahojen, ajattelee kansainvälisestä politiikasta jyvällä oleva politiikantutkija. Aivan oikein: mutta sisäpoliittisesti Kennan saattaakin olla vuohien puolella ja Huntington lampaisten, ainakin jos arvioitsija pitää liberaalista demokratiasta. Mitä tästä opimme? Ame-

rikkalaisen politiikan koukerot ovat arvaamattomia, ja näissä paradokseissa piilee sekä maan viehätyksensä sen tragedia. Poliitiikan oikean laidan kulkijat kun eivät välttämättä ole perinteisiä konservatiiveja ja harvainvallan ideologeja, kun taas järkimiehen maineen (usein syystäkin) saaneet voivat sitä olla. Ja Yhdysvaltain ulkopoliitiikan suurena vedenjakajana ei ole ollut sen enempää oikeisto vastaan vasemmisto kuin konservatiivit vastaan liberaalitkaan, vaan idealistit jotka uskovat vastaan realistit jotka joskus uskovat ja joskus epäilevät.

Huntingtonin mukaan amerikkalainen demokratia tarvitsee aika ajoin aatteellista ravistelua, ikään kuin puhdistuakseen sisäisesti. Näitä kausia hän nimittää uskonkiihkon kausiksi, koska hänen mukaansa ne olisivat saaneet aina samantyyppisen ilmene- mismuodon — ydinsisältönä on ollut kerta toisensa jälkeen vaatia itsenäisyysjulistukseen kirjattujen ihanteiden palauttamista takaisin kunniaan. Uskonkiihkon kausille on Huntingtonin mukaan ollut leimallista laajalle levinnyt tyytymättömyys amerikkalaisen todellisuuden ja ihanteiden väliseen ristiriitaan, politiikan kokeminen tärkeäksi, vihamielisyyden vallankäyttöä kohtaan ja amerikkalaisten poliittisten arvojen (vapaus, individualismi, tasa-arvoisuus ja hallituksen avoimuus) peräänkuuluttaminen. Joskus nämä kaudet ovat omana aikanaan vaikuttaneet destruktivisilta, mutta itse asiassa ne ovat vain korjanneet amerikkalaisen poliittikanteon oikeille urille. Silloinkin kun uskonkiihkon kausi on saanut muotonsa kapinalipun heiluttamisena, ei tämä ole Huntingtonin mukaan tapahtunut Yhdysvaltain valtioajatukselle vieraiden oppien nimissä — vaan päinvastoin yrityksenä lähentää amerikkalaista käytäntöä yleisesti hyväksytyihin poliittisiin ihanteisiin. Huntingtonin käsitys amerikkalaisen yhteiskunnan poliittisesta kehityksestä on siis syklinen, siinä missä esimerkiksi suomalaisten poliitikantutkijoiden käsitys meikäläisestä yhteiskunnasta lienee ajatus lineaarisesti (joskin mutkitellen) kehittyvästä demokratiasta.

Huntingtonin kuvauksessa amerikkalaisen yhteiskunnan puhdistavat uskonkiihkokaudet seuraavat toisiaan kutakuinkin säännöllisesti, kuuden tai seitsemän vuosikymmenen välein. Ensimmäinen tällainen oli Yh-

dysvaltain syntyyn johtaneen vallankumouksen aika 1760- ja 1770-luvuilla, toinen oli jacksonilainen modernisoitumisen ja reformien kausi 1820- ja 1830-luvuilla, kolmas puolestaan viime vuosisadanvaihteeseen sijoittunut populismin vaihe (amerikkalaisen edistyspuolueen ja Hearstin lehdistön kultakausi) — ja viimeisenä vaiheena koimme siis kansalaisoikeusliikkeen ja opiskelijaradikalismien vuosikymmenen, joka ulottui kuusikymmenluvun alusta seitsenkymmenluvun alkuun tai puoliväliin. Kaikkia näitä on leimannut amerikkalaisen ihanteen mukainen yksilöllisten vapauksien korostaminen valtion käyttämää valtaa vastaan. Anti- autoritaarisuuden ovat monet asennemitaukset vahvistaneet amerikkalaiseksi ihanteeksi: Yhdysvalloissa merkittävästi suurempi osa kansasta kuin missään muualla on katsonut yksilön velvollisuudet valtiota kohtaan toissijaisiksi henkilökohtaisista eduistaan huolehtimiseen nähden. Tämä on hallitsemattoman markkinayhteiskunnan taloudellisten sudenlakien eetos, mutta myös asevelvollisuutta rauhanaikana vierastavan poliittisen kulttuurin henki. Mutta Huntingtonille tämä vapauden paradoksi ei näyt- täydy suurena dilemmana, koska häntä elähdyttää usko. Juuri tämä tekee Huntingtonista samalla kertaa tinkimättömän oikeistolaisen ja perimmältään poliittisen liberaalin (lockelaisessa mielessä). Tulos on kummallinen, mutta sitä leimaa periamerikkalainen optimismi, patriotismi ja usko uuden mantereen omaperäisyyteen.

*

Huntingtonin näkemys vuosikymmen siten päättyneestä amerikkalaisesta opiskelijaliikchedinnästä amerikkalaisen uskonkiihkon viimeisenä purkauksena on niin omaperäinen, että se sietää miettimistä. Hänen teesinsä saa jonkin verran vahvistusta amerikkalaisen radikalismien omaehtoisuudesta; erot länsieurooppalaiseen radikalismiin ovat nähtävissä — niiden merkitys tulkinnanvarainen.

Rauha laskeutui seitsenkymmenluvulla amerikkalaisen yliopistomaailman ylle yhtä täydellisesti kuin se oli hetkeä aikaisemmin rikkoutunutkin. Tuo ympäristö on nyt palannut siihen hiljaiseloon, josta se kuusikymmenluvulla erkani toiseen äärimmäi-

syyteen. Kuohunta ehti irrottaa maan sodasta, heittää kaksi presidenttiä virastaan, lopettaa institutionalisoidun rotusyrjinnän ja repäistä auki sukupolvikuilun. Kampuksilla rakennukset paloivat, vierasta esinettä tuli kansainvälisen politiikan seminaarihuoneiden ikkunoista sisään, kansalliskaarti rei'itti opiskelijoita kivääreillään Berkeleysa. Jotain tämä kaikki tietenkin jätti jälkeensä: McGovernin hävittyä vuonna 1972 ja Nixonin paljastuttua rötösherraksi ei vanhoihin aikoihin enää ollut palaamista. Hiljaisuudella on siis nyt erilainen sisältö kuin ennen, sillä opiskelijanuoriso ei ole palannut luottamuksen maan poliittisiin instituutioihin — vaan siirtynyt kyynisyyteen. Ainoana instituutiona tiedotusvälineet ovat kokeneet arvostuksen nousun ja tämänkin liittyy poliittisten instituutioiden arvostuksen laskuun; New York Times ei Pentagonin papereiden julkaisemisen tai Washington Post Watergate-paljastusten jälkeen ole enää sitä mitä ennen.

Juuri palaaminen konformismiin ja passiiviseen kyynisyyteen on amerikkalaiselle opiskelijanuorisolle leimallisempi ilmiö kuin länsieurooppalaiselle. Amerikkalainen opiskelijaradikalismi suuntautui Vietnamin sotaan ja rotusortoa vastaan, eikä marxilaisuus ottanut koskaan tulta siinä. Siinä missä suuri osa länsieurooppalaista opiskelijanuorisoa hakeutui varsinaisen liikehdinnän jälkeisen perinteisen vasemmiston riveihin, ei Yhdysvalloissa ollut tätä väylää sen enemää kuin enää kiinnostustakaan poliittiseen toimintaan — olivathan kiistakysymykset poistuneet tai menettäneet merkitystään. Liike polarisoitui ja hävisi: Tom Hayden on tätä nykyä menestyksellinen poliitikko demokraattisessa puolueessa siinä missä SDS:s radikaalien Kathy Boudin laskee tiiliskiviä jäätyään kiinni vuosi sitten pankkiauton ryöstörytyksestä Newarkissa. Kaikin osin historia ei kuitenkaan ole Huntingtonin tulkinnalle suosiollinen, sillä länsieurooppalainen opiskelijaliikehdintä oli joka tapauksessa samanaikainen amerikkalaisen liikehdinnän kanssa. Näin ollen amerikkalaisia tapahtumia on hieman vaikea selittää yksinomaaisesti amerikkalaisen poliittisen kulttuurin pohjalta.

Yhdysvallat on aina ollut voimakkaan ideologinen yhteiskunta, ja varmasti säilyy sellaisenaan jatkossakin. Aika ajoin on povattu ideologian merkityksen vähentymistä (kuten Daniel Bell teki kuusikymmenluvun alussa kirjassaan *The End of Ideology*) — ja aina yhtä huonolla menestyksellä. Maata on myös leimannut demokratioille poikkeuksellisen voimakas ideologinen konsensus, joka näkyy paitsi ideologisten puolueasetelmien puuttumisena myös mielipidetutkimusten osoittamana amerikkalaisten poikkeuksellisen suurena ylpeytenä poliittisesta järjestelmästänsä. Amerikkalaisuudella on aina ollutkin poliittinen ja normatiivinen sisältö, siinä missä sanokaamme suomalaisuuden sisältö on ollut pitkälti etninen ja kielipohjainen. Amerikkalaiset ovat löytäneet ideologisesta konsensusestaan ja voimakkaasta uskonnollisuudestaan kansallisen identiteetin yhdistämään perinteiltään hajanaisista, intiaaneja lukuunottamatta pelkistä siirtolaisista koostuvaa joukkoaan. Huntington korostaakin uskonnon asemaa ideologian korvikkeena amerikkalaisessa yhteiskunnassa: paitsi että uskonnollisuus on voimakasta, sitä tunnustetaan monissa muodoissa. Kun yhteiskuntaa ei jaa hajautuminen poliittisissa kysymyksissä, jako on tapahtunut muita linjoja pitkin — esimerkiksi protestanttisten kirkkokuntien monilukuisuus on Yhdysvaltain erityispiirre.

Amerikkalaisen politiikan jännite syntyy siis Huntingtonin mukaan institutionaalisen todellisuuden ja egalitaarisen liberalismien ideologian välisestä kuilusta. Tyypillisessä huntingtonilaisessa käsitteellisessä ristiintaulukossa hän esittää neljä vaihtoehtoista suhtautumistapaa tähän ristiriitaan. Ristiintaulukoidaan ristiriidan havaitseminen (selvä/epäselvä) ja ihanteisiin uskomisen voimakkuus (vahva/heikko), jolloin saadaan nelikenttä. Selvä havainto yhdistyneenä vahvaan uskoon tuottaa *moralismin*, joka haluaa eliminoida kuilun; yhdistyneenä heikkoon uskoon puolestaan *kyynisyyden*, joka sietää kuilua. Epäselvä havainto yhdistyneenä vahvaan uskoon tuottaa *tekopyhyyden*, joka kiistää kuilun; mutta yhdistyneenä heikkoon uskoon *tyytyväisyyden*, joka jättää kuilun huomiotta. Tällä erottelulla on suuri merkitys Huntingtonin analyysissa: hän katsoo aina yhden asenteen olevan val-

litsevana, ja vuorottelun tapahtuvan ajallisessa järjestyksessä moralismi — kyynisyys — tyytyväisyys — tekopyhyys. Uskonkiihkon kaudet ovat tietenkin moralistisen asenteen valtakausia.

*

Kirjalla on merkittäviä ansioita. Huntington yhdistää menestyksellisesti sosiologista ainesta valtio-opilliseen analyysiin, käyttää mielikuvitustaan, ei tuo mukaan kuin välttämättömän määrän teoreettisia erotteluita ja pukee kaiken sujuvalle ja fraseologiaa välttävälle kielelle. Huntingtonin voimakas usko amerikkalaiseen ihanteeseen johtaa toisaalta yksisilmäisyyteen kautta linjan, ja asioiden monipuolinen valottaminen jää tekemättä. Teos onkin tarkoitettu yhtä paljon tutkimukseksi kuin poliittiseksi testamentiksi, amerikkalaiseksi uskontunnustukseksi. Mutta siinä missä poliitikko elää vielä rinnan tutkijan kanssa amerikkalaisen poliittisen kulttuurin erittelyssä, pääsee Huntingtonissa elävä poliitikko viimeisen luvun ulkopoliittikkaa käsittelevissä osissa valloilleen. Nämä osat on pääosin julkaistu myös hänen artikkelissaan *Commentary*ssa syyskuussa 1981.

Huntington esittää moralistisen perustelun ideologiseksi ulkopoliitikaksi, josta hän erityisesti keskittyy erittelemään interventio politiikan tarpeellisuutta. Huntingtonin mukaan demokratia on kulkenut amerikkalaisten sotilassaappaiden jäljissä, ja aktiivinen sotilaallinen puuttuminen muun maailman asioihin on amerikkalaisten moraalinen velvollisuus — maailma täytyy »pakottaa olemaan vapaa». Huntingtonin mukaan tämä demokratian edistäminen ulkomailla on lisäksi ristiriidassa demokratian laajentamisen kanssa Yhdysvalloissa, sillä sotilaalliset operaatiot edellyttävät riittävien julkisesti kontrolloimattomien voimavarojen asettamista ulkopoliittisen johdon käyttöön. Sitomalla Yhdysvallat sotilaallisiin seikkailuihin ulkomailla Huntington on siis valmis kompromettoimaan demokraattisia ihanteita Yhdysvalloissa. Huntingtonin messiaaninen julistus on nolo loppu poliittiselle testamentille. Paitsi että se on valtopoliittisen realismin rinnalla vaarallinen ja vastuuton, on se myöskin ihanteellisuuden kriteerein punniten moraaliton.

Pekka Sivonen

VOITTO HELANDER & DAG ANCKAR: *Consultation and Political Culture. Essays on the Case of Finland.* By the Finnish Society of Sciences and Letters: Helsinki 1983, 198 s.

Voitto Helanderin ja Dag Anckarin kirjoittaman teoksen peruslähtökohtana on pyrkimys välittää ennen kaikkea kansainväliselle foorumille tekijöiden keskeiset näkökohdat suomalaisen yhteiskuntatodellisuuden viime aikaisesta kehityksestä, nykyisyydestä sekä tulevaisuudesta. Teos perustuu tekijöiden alustuksiin, jotka nyt on kirjaa varten saatettu ajan tasalle.

On ansiokasta, että suomalaiset tiedemiehet ovat jaksaneet saattaa julkaistavan kirjan muotoon analyysin suomalaisen demokratian 1960- ja 1970-lukujen suurista muutoksista, jotka sinänsä eivät ole irrallisia ilmiöitä kansainvälisessä kehityksessä. Tällä tavoin rikastutetaan vähäiseltä osin kansainvälistä tutkimusta myös suomalaisesta näkökulmasta käsin. Kotimaisille lukijoille teos tarjoaa kattavan esityksen korporatismiin teorioihin, suomalaisen sopimus- ja neuvotteluyhteiskunnan syntyyn sekä responsiivisuuden salattuun maailmaan.

Teos kuuluu valtio-oppineiden ja valtio-sääntötutkijoiden 1960—1970-lukujen keskeisimmän ongelman selvittely- ja selittely-yrityksiin länsimaisissa demokratioissa ja ennen muuta Suomessa. Kutsun tätä ongelmaa edustuksellisen kansanvallan legitimitteettikriisiksi. Kriisin diagnoosi on seuraava: etujärjestötoiminnan valtaisa kasvu, tulopoliittinen hallitsemistapa, kasvava epäluuloisuus edustuksellista demokratiaa ja traditionaalista politiikkaa kohtaan. Kaikki tämä todellisuus on tapahtunut valtiosääntömme sisällä, sen kirjainta muuttamatta. Sanotusta kehityksestä Kaarlo Tuori kysyy haastavasti juuri ilmestyneessä väitöskirjassaan (Valtionhallinnon sivuelinorganisaatiosta 2, s. 711), tuleeko valtiosäännöllä ylipäätänsä olla tosiasiallisten poliittisten suhteiden muodostumista ohjaava normatiivinen vaikutus, vai tuleeko valtiosäännön tehtävä supistaa valtiollisen päätöksenteon ulkoisia muotoja koskevien määräysten antamiseen?

Helanderin ja Anckarin teos jakaantuu kolmeen osaan. Näistä ensimmäinen osa

(Helander) käsittää huolellisen yleiskuvauksen valtiovallan ja etujärjestöjen välisten suhteiden kehityksestä toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa. Teoksen pääsisällöksi muodostuu viidestä eri kappaleesta koottu analyysi valtiovallan ja etujärjestöjen välisistä suhteista komitealaitoksessa (Helander), organisaatioista ja poliittisesta neuvottelujärjestelmästä Suomessa 1965 ja 1975 (Helander & Anckar), järjestöjen osuudesta päätöksenteon valmisteluvaiheessa (Anckar & Helander), Suomen tulopoliittinen järjestelmä 1968—1982 (Helander) sekä esitys rakenteellisesta korporatismista (Helander & Anckar). Teoksen kolmannen ja viimeisen osan aloittaa Helanderin esitys poliittisen kulttuurin muutoksesta sekä muutoksesta etujen jakoon Suomessa 1960—1970-luvuilla. Teos päättyy Anckarin mielenkiintoiseen esitykseen uusien sosiaalisten liikkeiden merkityksestä demokratian edistäjinä.

Teoksen rakenteellinen kuvaus osoittaa kirjoittamisesta päävastuun langenneen Voitto Helanderin hartioille. Dag Anckar on täysin itsenäisesti kirjoittanut vain kirjan viimeisimmän ja kenties uusinta valtioteoreettista selityspäätöstä etsivän vastauksen edustuksellisen kansanvallan toimintavaikkeitensa.

Eräs seikka, nimittäin lähdeaineiston runsaus ja kattavuus, ansaitsee tulla erityisesti korostetuksi. Lähdeluettelossa on paitsi suomalaisen demokraatikeskustelun keskeisin anti (Deta, Tandem, Respo, Pardem ja eräät väitöskirjat Helander, Huuska, Myllymäki, Urmas) myös kattava kansainvälinen, edustuksellisen demokratian legitimeettikriisiä koskeva kirjallisuus (Almond, Elvander, Kvavik, Lembruch, Lijphart, Schmitter ja Westerståhl). Merkille pantavaa on myös se, että Anckarin esitys sosiaalisten liikkeiden merkityksestä demokraatille perustuu paljolti hänen omaan teorianmuodotukseensa, jota hän on laajasti esitellyt myös *Politiikka*-lehden palstoilla (*Politiikka* 1/1980 ja 4/1982).

Yleisten luonnehdintojen lisäksi kirjan eräät yksityiskohdat herättävät lukijassa sytykkeitä jatkokeskusteluihin samoin kuin vastahuomautusten tekemiseenkin. Etenen kirjan sisällä mukaisessa järjestyksessä.

Voitto Helanderin huolellinen esitys etu-

järjestöjen ja valtiovallan välisistä suhteista maassamme sotien jälkeen ansaitsee tunnustusta ja jonkin verran kritiikkiäkin. Tekijä kuvaa ansiokkaalla tavalla järjestöjen painostuspolitiikan muuttumista 1960-luvun loppupuolella neuvottelu- ja yhteistyöpolitiikaksi. Syynä tähän oli epäilemättä suomalaisen tulopoliittikan alku vuonna 1968. Myös valtion tehtävät ja rooli ovat suuresti muuttuneet, puolueiden asema tullut osaksi virallistakin valtiosääntöistä järjestelmästä. Kaikesta kehityksestä huolimatta muodolliset instituutiot ovat säilyneet koskemattomina. Koska kyseessä on kirjan johdanto-kappale, olisi ollut suotavaa nimenomaan kansainvälistä foorumia ajatellen, että esitykseen olisi sisällytetty myös eräänlaiset taitekohtavuodet valtiovallan ja etujärjestöjen suhteissa 1. vuodet 1977—1982. Näin ei ole tehty, vaan niiden selvittely on siirretty teoksen 5. pääkappaleeseen. Mielestäni kirjan kokonaiskuva jonkin verran kärsii tästä menettelystä.

Etujärjestöedustus komitealaitoksessa on ollut pitkään Helanderin erityisen mielenkiinnon kohteena. Kattava empiirinen materiaali komitealaitoksen kasvusta täydentää esitystä. Kyse ilmiönä on poliittisen vallankäytön liukumisesta hallitus- ja vieläpä hallintoviranomaisille saakka. Etujärjestöedustuksen vahvistuminen komiteatasolla on kuitenkin ollut pitkälle ohjattua ja parlamentaarisen tason kontrolloimaa. Se seikka, että tilapäisten komiteoiden määrän käyttö on jonkin verran vähentynyt 1970-luvulla, johtuu ensi sijassa Suomessa työryhmämuotoisten valmisteluolinten olennaisesta lisääntymisestä (Helander, *Politiikka* 1980 s. 204 ja Tuori, *Valtionhallinnon sivulinorganisaatiosta* 1 s. 385).

Teoksen kaksi seuraavaa kappaletta muodostuvat tekijöiden yhteistyön tuloksena tehdystä analyysistä organisaatioista ja järjestöistä poliittisen päätöksentekojärjestelmän valmisteluolimissa tai ko. prosessiin vaikuttavina voimina. Erityinen merkitys on ollut hallituksen tahdolla antaa järjestöjen osallistua ja vaikuttaa tähän prosessiin. Kehitys on pitkä ja alkaa sotien ajoilta, säännöstelytalouden aikakaudelta. Julkisen sektorin kasvusta on ollut seurauksena epäilemättä uusia neuvotteluolinten ja pysyvien organisaatioiden syntyminen. Mut-

kistunut, eriytynyt ja muuttunut hallinto on tarvinnut yhä enemmän informaatiota, jonka antamiseen ovat osallistuneet yhä useammat edunvalvontaorganisaatiot. Huippuorganisaatioiden (erityisesti työmarkkinajärjestöt) ja valtiovallan välinen tupo-mekanismi on ollut epäilemättä merkittävien ja vaikutuksiltaan laaja-alaisin yhteiskuntakehitystä muovaava mekanismi keskitetyssä yhteiskunnallisessa päätöksentekoprosessissa. Informaation kanavoituminen valtiosääntöisessä päätöksenteossa puolueille ja etujärjestöille takaa määrällisen kansalaismielipiteen kuulemisen kiitettävällä tavalla. Onhan etujärjestökiinnittyminen saavuttanut maassamme valtaisan mittasuhteet. Kuinka hyvin valmisteluvaiheessa annettu informaatio välittää todelliset kansalaiskäsitteet päätöksenteon fakta-aineistoksi, onkin jo huomattavasti problemaattisempaa.

Suomalaisen tulopolitiikan esittely, analyysi sekä eräiden lukusarjojen tarkastelu osoittavat mielestäni tulopolitiikan rajallisuuden talous- ja sosiaaliongelmien ratkaisussa tai edes työrauhajärjestelmän turvaajana. Lakkoalttius pysyi meillä koko 1970-luvun selvästi suurempana kuin muissa pohjoismaissa. Niinikään kuluttajahintojen nousu oli 1970-luvun puolivälissä suurta. Sen sijaan tulopolitiikan alkuvuosilta (1968—1972) Helander esittää myönteisiä työllisyys-, realipalkka- sekä kuluttajahintakehitystä kuvaavia tilastoja. Onnistuneimmillaan suomalainen tulopolitiikka on vaatinut suurta yksimielisyyttä parlamentaarisilta voimilta ja etujärjestöiltä sekä poikkeuksellisen vahvoja enemmistöhallituksia (Koivisto I, Sorsa II) tai vahvoja persoonia sekä valtiovallan (Kekkonen, Liinamaa) että etujärjestöjen (Hautala, Hetemäki, Hämäläinen ja Ihamuotila) puolelta. Suomalaisen tulopolitiikan muodonmuutosta ja elvytystä 1970-luvun lopulla on käsitelty tässä yhteydessä niin ikään ansiokkaasti (vrt. kuitenkin edellä esitettyä kritiikkiä).

Kappale rakenteellisesta korporatismista Suomessa antaa oikeastaan verraten vähän lisää edellä kuvattuun teoksen kokonaisantiin. Teokselle olisi ollut onneksi sijoittaa tämän pääkappaleen informaatio aikaisempien kappaleiden yhteyteen, varsinkin tekijöiden vakuuttava analyysi rakenteellisen korporatismiin syistä (sivut 134—142).

Helanderin esitys, joka aloittaa teoksen viimeisimmän osan, käsittelee korkeahkolla makrotasolla poliittisen kulttuurimme ja etujen jakamisessa tapahtuneita muutoksia maassamme 1960—1970-luvuilla. Tekijä kirjoittaa puoluepolitiikan ja puolueiden aseman muutokset ja puolueiden yhteistyökyvyn lisääntymisen sekä tupon vaikutukset parlamentaariseen päätöksentekorakenteeseen. Näkökulma laajenee Koirjärvi-liikkeeseen ja Lapin ongelmien käsittelyyn saakka.

Anckar jatkaa siitä, mihin Helander päättää esityksensä kysymällä, ovatko uudet sosiaaliset liikkeet sekä muualla että meillä kansalaiskäyttämättä demokratian edistäjiä. Kansalaistottelemattomuus, rauhanliikkeet, luonnonsuojelijat, edustuksellisen kansanvallan arvostuksen väheneminen jne. vaativat uutta otetta päätöksentekojärjestelmältämme. Näitä suuria, sosiaalisia muospaineita Anckar lähestyy responsiivisuuden näkökulmasta. Mikäli olen oikein tajunnut, niin Anckar ymmärtää responsiivisuuden viime kädessä vastaavuuden aikaansaamiseksi päätöksentekijöiden päätösten ja asianomaisten toiveiden kesken. Kun tekijä ei ilmeisesti periaatteessa aseta kyseenalaiseksi parlamentaarisen päätöksentekojärjestelmämme edustuksellisuutta ja valtiosääntönormein vahvistettua legaalisuutta ja pitkää legitimitettä, joutuu kysymään, mitä uutta responsiivisuuden liittyvä teorianmuodostus tarjoaa selityksperustaksi ilmiöihin, joihin poliittinen järjestelmämme ei näytä olevan ainakaan vielä valmis vastaamaan? Tutkittavat konkreettiset ilmiöt valottanevat »responsiivisuuden arvomaailmaa» aikaa myöten sekä lukijoille että minulle, responsiivisuuden sisällön toimiessa poikkeuksellisten ilmiöiden selittäjänä.

Arvo Myllymäki

OUTI HÖLTTÄ: Suomen puolueiden organisaatiot vuosina 1918—39. Turun yliopisto. Poliittinen historia. Julkaisuja C: 17. Turku 1982, 172 s.

Turun yliopiston poliittisen historian laitoksella on 1960-luvulta lähtien ollut käynnissä laaja-alainen tutkimusprojekti »Puo-

lueet ja joukkojärjestöt itsenäisen Suomen politiikassa». Jo tähänastisten näyttöjen perusteella projekti palvelee suuriarvoisella tavalla puoluehistoriamme kartoittamista. Nyt esiteltävä julkaisu kuuluu tähän kokonaisuuteen. Osan kokoajana ja kirjoittajana on toiminut projektisihteeri Outi Hölttä.

Maailmansotien välinen aika havaintokautena julkaisussa valaistaan seitsemän puolueen organisaatiota, niiden rakennetta ja laajuutta. Lähteinä käytetään pääasiallisesti puolueiden arkistomateriaalia, josta osa on — kiitettävää kyllä — mikrofilmattu, sekä täydennyksenä alan tunnetusti niukkaa tutkimuskirjallisuutta, johon tosin viitataan vain ylimalkaisesti. Puolueiden arkistot asettavat kaikille niiden kanssa askarrelleille tutun rajoituksen: kaikkia tietoja ei saada kaikista puolueista. Numero-sarjat ovat tässä tapauksessa täydellisimmät SDP:n ja Maalaisliiton osalta. Voi hyvin käsittää, kuinka kovan työn takana nyt julkistettujenkin tilastojen kokoonsaaminen on ollut.

Tekijän ansioksi on luettava pyrkimys sisällyttää tarkasteluun puolueiden johto-, piiri- ja paikallistason ohella rinnakkaisorganisaatioita ja vaalijärjestöjä, joiden usein käsitetään syntyneen vasta toisen maailmansodan jälkeen. Luettelonomaisesti esitetään niin ikään puolueiden puheenjohtajat, puoluesihteerit, äänenkannattajat, ohjelmat ja säännöt, minkä lisäksi teokseen liittyy runsas bibliografia maamme puolueista yleensä ja kustakin havainnoitavasta puolueesta erikseen.

Saatesanoissaan projektin puuhamies dosentti Juhani Mylly huomauttaa julkaisun rajoitetusta tavoitteesta: »tarkoitus on antaa

pohjaa yksityiskohtaiselle jatkotutkimukselle» eli lähinnä pyritään välittämään faktatietoa tutkijoille. Näin ollen on ymmärrettävää, että raportissa jäädään perusempirian ja -tiedon asteelle. Numeroaineistoa ei analysoida edes alustavasti. Myöskään puolueiden keskinäiseen vertailuun ei sanottavasti päästä. Puolueet esitellään enimmäkseen jonossa ja vain kenttäjärjestön laajuuden osalta tarkastelu etenee rinnakkaisesti, jolloin parhaiten päästään tyyppikuvaukseen, so. näkemään puolueorganisaatioiden yhteys ideologisiin, poliittisiin, sosiaalisiin ja alueellisiin taustoihin. Vaikka tavoite oli lukijan tiedossa, odotti kuitenkin jo tässä raportissa perusteellisempia historiallisia selityksiä puolueorganisaatioiden eriaikaisesta ja erilaisesta muotoutumisesta suomalaisissa maisemissa. Juuri tekijä ja työyhteisö olisivat tässä suhteessa olleet parhaita asiantuntijoita.

Julkaisuun lienee odotettavissa jatko-osa. Kun se on valmis, on luotu edellytykset moninaisille historiallisille ja politologisille analyyseille, kansainvälisille vertailuille jne., jolloin havainnot päästään myös teoreettisesti järjestämään. Tämä on tervetullut vaihe ja mahdollisuus: puolueaparaatin tutkimus näyttää kuuluvan 1980-luvun keskeisiin aiheisiin. Lähtökohtia ja kehyksiä puolueorganisaatioiden ja niiden sisäisten suhteiden tarkastelulle tarjoaa mm. Robert Michelsin klassinen teos (1911), joka on kirjoitettu kuin meidän ajastamme: ei ihme, että siitä kiireen vilkkaa otetaan uusia painoksia. Turun yliopiston poliittinen historia on projektissaan osunut ajan hermoon.

Onni Rantala